

Rada
Unii Europejskiej

Bruksela, 13 grudnia 2022 r.
(OR. en)

15935/22

ELARG 106
COWEB 190
COEST 914

WYNIK PRAC

Od: Sekretariat Generalny Rady

Do: Delegacje

Dotyczy: Rozszerzenie oraz proces stabilizacji i stowarzyszenia
– Konkluzje Rady

Delegacje otrzymują w załączeniu konkluzje Rady w sprawie rozszerzenia oraz procesu stabilizacji i stowarzyszenia w wersji zatwierdzonej przez Radę w dniu 13 grudnia 2022 r.

**KONKLUZJE RADY W SPRAWIE ROZSZERZENIA
ORAZ PROCESU STABILIZACJI I STOWARZYSZENIA**

1. Rada z zadowoleniem odnotowuje komunikat Komisji z dnia 12 października 2022 r. w sprawie polityki rozszerzenia UE zawierający sprawozdania krajowe dotyczące Czarnogóry, Serbii, Turcji, Macedonii Północnej, Albanii, Bośni i Hercegowiny oraz Kosowa* i odnoszący się po raz pierwszy do Ukrainy, Republiki Mołdawii (dalej „Mołdawia”) i Gruzji. Niczym niesprowokowana i nieuzasadniona wojna napastnicza prowadzona przez Rosję przeciwko Ukrainie oraz nowa sytuacja geopolityczna uwydatniły kluczowe znaczenie polityki rozszerzenia UE; jest ona silnym narzędziem umacniania pokoju, demokracji, dobrobytu, bezpieczeństwa i stabilności na naszym kontynencie i jednym ze strategicznych priorytetów.
2. Rada potwierdza swoje zaangażowanie na rzecz rozszerzenia, zgodnie z odnowionym konsensusem w sprawie rozszerzenia zatwierdzonym przez Radę Europejską w dniach 14–15 grudnia 2006 r. i z przyjętymi później konkluzjami Rady. Rada w dalszym ciągu oczekuje, że partnerzy przyjmą odpowiedzialność i wykażą wiarygodność podjętych zobowiązań oraz wolę polityczną poprzez wdrożenie niezbędnych reform i wymierne postępy w kwestiach podstawowych. Zapewnienie solidnych i nieodwracalnych osiągnięć w dziedzinie praworządności, gospodarki, funkcjonowania demokratycznych instytucji i w obszarze reform administracji publicznej nadal ma decydujące znaczenie, jeśli chodzi o spełnianie wymogów członkostwa w UE, i stanowi długoterminową inwestycję w pokój, demokrację, dobrobyt, bezpieczeństwo i stabilność w Europie. Rada przypomina, że przyjęcie podstawowych unijnych wartości i zobowiązanie się do ich przestrzegania oraz zaangażowanie na rzecz europejskiej perspektywy są stałym wyborem strategicznym, mającym podstawowe znaczenie dla wszystkich partnerów aspirujących do członkostwa w UE. Pełne przyłączenie się do unijnej wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa jest częścią tego wyboru strategicznego.

* Użycie tej nazwy nie wpływa na stanowiska w sprawie statusu Kosowa i jest zgodne z rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ 1244/1999 oraz z opinią Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w sprawie Deklaracji niepodległości Kosowa.

3. Powołując się na agendę z Salonik oraz deklaracje z Sofii, z Zagrzebia i z Brda, Rada ponownie deklaruje pełne i jednoznaczne zaangażowanie UE na rzecz perspektywy członkostwa Bałkanów Zachodnich w UE. Przyszłość Bałkanów Zachodnich i obywateli tego regionu jest związana z Unią Europejską. UE będzie dalej wzmacniać i pogłębiać swoje zaangażowanie na wszystkich szczeblach w celu wspierania transformacji politycznej, gospodarczej i społecznej w regionie, m.in. w drodze stałej pomocy uzależnionej od konkretnych postępów w zakresie praworządności i w przeprowadzaniu reform społeczno-gospodarczych oraz od przestrzegania przez partnerów unijnych wartości, zasad i standardów. W tym kontekście Rada oczekuje pełnej realizacji planu gospodarczo-inwestycyjnego oraz zielonego programu działań i agendy cyfrowej dla Bałkanów Zachodnich – ważnych narzędzi umożliwiających zmniejszenie różnic społeczno-gospodarczych, poprawę infrastruktury i konektywności oraz wspieranie zielonej i cyfrowej transformacji regionu, a zarazem budowanie odporności i niezależności energetycznej. UE stale zwiększa swoje zaangażowanie w poszczególne polityki na rzecz Bałkanów Zachodnich, koncentrując się na kluczowych obszarach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, takich jak migracja, wymiar sprawiedliwości i sprawy wewnętrzne, gospodarka i jednolity rynek, energetyka, transport i polityka cyfrowa, zdrowie, ochrona ludności, polityka społeczna, edukacja oraz badania naukowe i innowacje, a także na sprawach zagranicznych, bezpieczeństwie i obronie.

Rada podtrzymuje swoje zobowiązanie do dalszego rozszerzania tego owocnego zaangażowania, czego niedawnym przykładem był szczyt UE – Bałkany Zachodnie zorganizowany w dniu 6 grudnia w Tiranie oraz deklaracja z Tirany, do której przyłączyli się wszyscy partnerzy.

Turcja pozostaje krajem kandydującym i jednym z kluczowych partnerów w wielu obszarach będących przedmiotem obopólnego zainteresowania.

4. Rada przypomina o historycznym znaczeniu decyzji Rady Europejskiej z dnia 23 czerwca 2022 r., w której uznano europejską perspektywę Ukrainy i Mołdawii i przyznano im status kraju kandydującego. Rada Europejska uznała również europejską perspektywę Gruzji i potwierdziła swoją gotowość do przyznania jej statusu kraju kandydującego, gdy Gruzja zajmie się priorytetami określonymi w opinii Komisji w sprawie wniosku tego kraju o członkostwo.

5. Przyszłość Ukrainy, Mołdawii i Gruzji i ich obywateli jest związana z Unią Europejską.
6. Rada dostrzega znaczne wysiłki, które **Ukraina** podjęła w ostatnich miesiącach, by osiągnąć cele stanowiące podstawę jej statusu kraju kandydującego do członkostwa w UE. Rada z zadowoleniem przyjmuje działania reformatorskie prowadzone przez Ukrainę w tak trudnych czasach i zachęca ją do podążania tą drogą i wypełnienia warunków określonych w opinii Komisji w sprawie wniosku Ukrainy o członkostwo, z myślą o dalszych postępach w dążeniach do przyszłego członkostwa w UE.

Na 8. posiedzeniu we wrześniu 2022 r. Rada Stowarzyszenia UE–Ukraina uznała znaczne postępy poczynione dotychczas przez Ukrainę w jej procesie reform, przyjęła do wiadomości przygotowany przez Ukrainę plan działania dotyczący wdrożenia kroków określonych w opinii Komisji i podkreśliła, że wdrożenie to musi być pełne i skuteczne.

Rada zwraca się do Komisji, by przygotowała mapę drogową określającą kolejne kroki mające ułatwić Ukrainie dostęp do jednolitego rynku UE, z wykorzystaniem pełnego potencjału układu o stowarzyszeniu oraz pogłębionej i kompleksowej strefy wolnego handlu (DCFTA) z Ukrainą.

7. Rada dostrzega znaczne wysiłki, które podjęła **Mołdawia**, by osiągnąć cele stanowiące podstawę jej statusu kraju kandydującego, i zachęca ją do kontynuowania realizacji programu reform i wypełnienia warunków określonych w opinii Komisji w sprawie wniosku Mołdawii o członkostwo, z myślą o dalszych postępach na drodze do przyszłego członkostwa w UE. Rada kładzie nacisk na dalsze pogłębianie współpracy sektorowej UE z Mołdawią i jej integrację z rynkiem wewnętrznym UE w oparciu o wzmocnione wdrażanie pogłębionej i kompleksowej strefy wolnego handlu (DCFTA) UE–Mołdawia. Ma nadzieję, że 7. posiedzenie Rady Stowarzyszenia UE – Republika Mołdawii zostanie zorganizowane jak najszybciej.

8. Rada dostrzega ważne kroki, które podjęła **Gruzja** w jej procesie reform, co podkreślono również na 7. posiedzeniu Rady Stowarzyszenia UE–Gruzja we wrześniu 2022 r. Rada zachęca Gruzję do dalszego podążania ścieżką reform i do pełnej realizacji priorytetów określonych w opinii Komisji w sprawie wniosku Gruzji o członkostwo, tak by możliwe było przyznanie jej statusu kraju kandydującego. Rada kładzie nacisk na dalsze pogłębianie współpracy sektorowej UE z Gruzją w oparciu o wzmocnione wdrażanie pogłębionej i kompleksowej strefy wolnego handlu (DCFTA) UE–Gruzja.
9. Rada przypomina, że Komisja została poproszona o przedłożenie – w ramach swojego regularnego pakietu „rozszerzenie” w 2023 r. – sprawozdań na temat spełnienia warunków określonych w opiniach Komisji w sprawie wniosków o członkostwo złożonych przez poszczególne kraje. Bez uszczerbku dla kompleksowych regularnych sprawozdań Rada przyjmuje do wiadomości, że wiosną 2023 r. Komisja zamierza przedstawić aktualne informacje.
10. Zgodnie z poprzednimi konkluzjami Rady i z uwzględnieniem politycznych kryteriów kopenhaskich oraz procesu stabilizacji i stowarzyszenia, które nadal stanowią wspólne ramy stosunków z Bałkanami Zachodnimi, Rada potwierdza, że konieczne jest – zgodnie z odnowionym konsensusem w sprawie rozszerzenia z 2006 r. – stosowanie sprawiedliwej i rygorystycznej warunkowości oraz zasady indywidualnych osiągnięć. W tym kontekście Rada podkreśla znaczenie zapewnienia, by UE mogła dalej i intensywniej się rozwijać, w tym zachować i zwiększyć swoją zdolność do przyjmowania nowych członków. Rada z zadowoleniem odnotowuje, że zmieniona metodyka rozszerzenia jest obecnie stosowana w odniesieniu do czterech krajów negocjujących przystąpienie do UE: Czarnogóry, Serbii, Albanii i Macedonii Północnej; dzięki temu proces akcesyjny silniej skupia się na podstawowych reformach, jest bardziej przewidywalny, wiarygodniejszy i przebiega w oparciu o obiektywne kryteria i rygorystyczną warunkowość pozytywną i negatywną oraz odwracalność. Rada oczekuje, że potencjał wynikający z tej metodyki zostanie w pełni wykorzystany, w szczególności jeśli chodzi o stopniowe wprowadzanie poszczególnych polityk i programów UE oraz zbliżanie do rynku UE, przy zachowaniu równych warunków działania i z zastrzeżeniem postępów w realizacji priorytetów reform.

11. Przywołując konkluzje Rady Europejskiej z czerwca 2022 r., Rada zachęca do kontynuowania stopniowej integracji między Unią Europejską a partnerami już w trakcie procesu rozszerzenia, w sposób odwracalny i w oparciu o osiągnięcia. Rada z satysfakcją odnotowuje już podjęte w tym względzie środki sektorowe, zgodnie ze zmienioną metodyką rozszerzenia. W tym kontekście przyjmuje do wiadomości, że określono istniejące i potencjalne środki integracji i oczekuje na przeanalizowanie wniosków dotyczących dalszego ich wdrażania, zwłaszcza w obszarach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania.
12. Biorąc pod uwagę ogólny stan obecnych działań reformatorskich wśród partnerów, Rada podkreśla, że muszą oni pilnie skoncentrować się na **podstawowych reformach**, tak aby wyeliminować pewne utrzymujące się braki strukturalne w obszarze praworządności, praw podstawowych, w tym wolności wypowiedzi i wolności mediów, wzmocnienia demokratycznych instytucji i reformy administracji publicznej, a także na kryteriach gospodarczych. Wypracowanie solidnych i trwałych wyników we wdrażaniu reform oraz osiągnięcie **konkretnych i wymiernych rezultatów** w tych ważnych obszarach nadal ma zasadnicze znaczenie i jest czynnikiem determinującym ogólne tempo negocjacji akcesyjnych.
13. Rada przypomina, że **praworządność** jest jedną z podstawowych wartości, na których opiera się UE, i jednym z najważniejszych aspektów przemian demokratycznych, które są centralnym elementem zarówno procesu rozszerzenia, jak i procesu stabilizacji i stowarzyszenia; praworządność jest także kluczowym kryterium oceny postępów na drodze do członkostwa w UE. Postępy partnerów w tym obszarze muszą być zatem solidne, wymierne i nieodwracalne. Z zadowoleniem odnotowując postępy, jakie w tym obszarze poczynili niektórzy partnerzy, Rada z głębokim niepokojem zauważa jednak, że stwierdzone ogólne nieprawidłowości pokazują, że praworządność jest jednym z głównych wyzwań. Brak wiarygodnych postępów nadal wiąże się z brakiem rzeczywistej woli politycznej, uchybieniami w funkcjonowaniu sądów i w zakresie niezależności sądów, powszechnością korupcji i przestępczości zorganizowanej; są to utrzymujące się podstawowe problemy, którymi należy się zająć w trybie priorytetowym. W myśl zmienionej metodyki polityka antykorupcyjna jest włączana w główny nurt poprzez położenie na nią silnego akcentu w odpowiednich rozdziałach i klastrach. Rada apeluje do wszystkich partnerów o wzmożenie wysiłków, w szczególności w dziedzinie zamówień publicznych, która jest jedną z dziedzin najbardziej narażonych na korupcję.

14. Rada z niepokojem odnotowuje, że do tej pory nie usunięto większości zgłoszonych w zeszłym roku niedociągnięć w dziedzinie ochrony **praw podstawowych**, a w niektórych przypadkach sytuacja nawet się pogorszyła. Ramy polityki są stopniowo wdrażane, w szczególności w odniesieniu do zwalczania dyskryminacji i przemocy ze względu na płeć, ciągle istnieją jednak luki systemowe. Pilnie potrzebne są wiarygodne, rzeczywiste środki, łącznie z właściwym wdrażaniem, by wyeliminować te niedociągnięcia. Ponadto obowiązujące przepisy muszą być przestrzegane w praktyce. Szczególny niepokój budzą niedociągnięcia dotyczące praw dziecka oraz praw i niedyskryminacyjnego traktowania osób należących do mniejszości i osób znajdujących się w trudnej sytuacji, takich jak Romowie, osoby z niepełnosprawnościami oraz lesbijki, geje, osoby biseksualne, transpłciowe i interseksualne (**LGBTI**), a także członkowie mniejszości narodowych. Jeśli chodzi o równouprawnienie płci, Rada przypomina, że należy zadbać o wzmocnienie pozycji kobiet i dziewcząt oraz o możliwość pełnego korzystania przez nie z praw podstawowych. Sytuacja w zakresie **wolności wypowiedzi oraz wolności i pluralizmu mediów**, które to wolności są kluczowymi filarami demokratycznego społeczeństwa, wciąż jest bardzo alarmująca ze względu na doniesienia o ograniczonych postępach lub ich braku, a w jednym przypadku nawet o dalszym poważnym regresie. Należy bez wahania zbadać przypadki gróźb, zastraszania i ataków, których celem są media, dziennikarze i inne podmioty medialne, i podjąć stanowcze działania. Zapewnienie pluralizmu, niezależności organów monitorujących media i przejrzystości finansowania mediów jest również niezbędne do tego, by chronić niezależność mediów i zapobiegać nieuzasadnionym nawoływaniom do autocenzury.
15. **Reforma administracji publicznej** w dalszym ciągu jest jednym z ogólnych najważniejszych wyzwań. Z zadowoleniem odnotowując przykłady pozytywnych reform, np. w zakresie świadczenia usług cyfrowych, Rada zauważa jednak, że konieczne jest odpolitycznienie i zwiększenie odpowiedzialności i profesjonalizmu na wszystkich szczeblach: są to podstawowe cechy elastycznego, skutecznego i rozliczalnego zarządzania.

16. U większości partnerów pilnym wyzwaniem pozostaje zapewnienie prawidłowego **funkcjonowania i niezależności demokratycznych instytucji** – są to zasadnicze elementy dobrze funkcjonującej demokracji stanowiące jeden z najważniejszych warunków przystąpienia do UE. Rada zauważa z głębokim niepokojem, że brak prawdziwej woli politycznej nadal należy do głównych przyczyn braku znaczących postępów w tym obszarze. Silna polaryzacja polityczna i brak dialogu międzypartyjnego utrudniają lub podważają właściwe funkcjonowanie systemów demokratycznych i ich instytucji. Rada zwraca uwagę na to, że – oprócz bardziej pluralistycznych i konstruktywnych dialogów politycznych – duże znaczenie mają przepisy umożliwiające organizacjom społeczeństwa obywatelskiego swobodne działanie i udział w kształtowaniu polityki w sposób inkluzywny i merytoryczny. Przypomina, że postępy w tej dziedzinie są również związane z rzeczywistymi postępami w reformach dotyczących innych podstawowych obszarów, zwłaszcza praworządności.
17. Jeśli chodzi o **kryteria gospodarcze**, Rada z zadowoleniem odnotowuje analizę Komisji i się z nią zgadza. Zwraca uwagę na to, że należy przyspieszyć reformy strukturalne, aby wspierać trwałą odbudowę oraz zapewnić spełnienie gospodarczych kryteriów członkostwa w UE. Kwestie ograniczenia podatności na wstrząsy zewnętrzne oraz zwiększenia bezpieczeństwa żywnościowego i energetycznego nabrały jeszcze większego znaczenia w związku z rosyjską wojną napastniczą przeciwko Ukrainie. Wysoki poziom ubóstwa pozostaje problemem u wszystkich partnerów, co uwypukla potrzebę poprawy efektywności systemów ochrony socjalnej i ukierunkowanych wydatków socjalnych. UE potwierdza swoje zobowiązanie do dalszej współpracy i pomocy, w szczególności poprzez zwiększenie odporności partnerów z Bałkanów Zachodnich i ich zaangażowanie w unijne działania na rzecz łagodzenia negatywnych skutków rosyjskiej wojny napastniczej przeciwko Ukrainie, zwłaszcza w kluczowych obszarach, takich jak bezpieczeństwo żywnościowe, bezpieczeństwo energetyczne oraz cyberzagrożenia. Szczególne znaczenie ma unijny pakiet wsparcia energetycznego dla Bałkanów Zachodnich, który pomoże złagodzić bezpośredni wpływ kryzysu energetycznego na osoby i podmioty znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji, a zarazem przyspieszy transformację energetyczną i dywersyfikację dostaw energii.
- UE nadal stoi po stronie partnerów i zapewnia pomoc w szczególności tym, którzy w pełni przyłączają się do unijnej wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa.

18. Poprawa konkurencyjności i otoczenia biznesowego oraz pogłębienie integracji gospodarczej regionu istotnie pobudziłyby wzrost gospodarczy i zwiększyły atrakcyjność partnerów jako miejsc do inwestowania. Dla partnerów z Bałkanów Zachodnich szczególne znaczenie ma urzeczywistnienie **wspólnego regionalnego rynku Bałkanów Zachodnich**. Rada powtarza, że reformy dotyczące innych podstawowych obszarów nadal mają kluczowe znaczenie dla ożywienia i rozwoju gospodarczego, a wysiłki na rzecz zwalczania korupcji, poprawy przestrzegania praworządności, zwiększenia przejrzystości, wzmocnienia instytucji i dialogu społecznego są również korzystne dla gospodarek. W tym kontekście Rada akcentuje znaczenie pełnej przejrzystości wszystkich inwestycji, w szczególności inwestycji wiążących się z procedurami udzielania zamówień publicznych. Uwolnienie potencjału gospodarczego partnerów w dalszym ciągu wymaga też wdrożenia reform określonych w programach reform gospodarczych i wytycznych politycznych przyjętych wspólnie z państwami członkowskimi UE. Należy kontynuować wysiłki na rzecz zapewnienia stabilności fiskalnej i przesunięcia środków budżetowych do struktur bardziej ukierunkowanych na wzrost gospodarczy, w tym poprzez promowanie nieodzownej zielonej i cyfrowej transformacji oraz rozwoju kapitału ludzkiego.
19. **Zielony program działań i zrównoważona konektywność** są bardzo ważne dla trwałej odbudowy dostosowanej do przyszłych wyzwań; przyniosą one korzyści zarówno przedsiębiorstwom, jak i ogółowi społeczeństwa. Rada powtarza, że absolutnie konieczne jest dalsze przeciwdziałanie zmianie klimatu zgodnie z ambitnymi celami UE związanymi z klimatem, przyspieszenie dostosowywania przepisów krajowych do unijnego dorobku prawnego i wzmocnienie ich wdrażania w procesie przechodzenia na neutralne dla klimatu, odporne, zrównoważone i zasobooszczędne gospodarki o obiegu zamkniętym.
20. Rada zachęca partnerów do pełnego wdrożenia – w oparciu o ich programy reform gospodarczych – środków przewidzianych we wspólnych wnioskach z dialogu gospodarczo-finansowego między UE a regionem Bałkanów Zachodnich i Turcją z dnia 24 maja 2022 r. Przypomina, że UE pozostaje zdecydowanie najważniejszym partnerem gospodarczym regionu Bałkanów Zachodnich i Turcji.

21. **Stosunki dobrosąsiedzkie i współpraca regionalna** to wciąż zasadnicze elementy procesu rozszerzenia oraz procesu stabilizacji i stowarzyszenia. Rada z zadowoleniem odnotowuje poczynione postępy i przypomina o tym, jak ważna jest współpraca regionalna. Utworzenie **wspólnego regionalnego rynku Bałkanów Zachodnich** – otwartego, inkluzywnego i działającego w oparciu o unijne przepisy i standardy – w dalszym ciągu ma kluczowe znaczenie, by można było w pełni wykorzystać potencjał regionu oraz planu gospodarczo-inwestycyjnego; stanowi też kolejny etap na drodze do dalszej integracji z jednolitym rynkiem UE. Rada z zadowoleniem odnotowuje niedawne porozumienia dotyczące swobody przemieszczania się na podstawie dokumentów tożsamości, uznawania kwalifikacji uzyskanych w ramach kształcenia na poziomie studiów wyższych oraz uznawania kwalifikacji zawodowych lekarzy, dentystów i architektów.
22. Należy kontynuować zdecydowane wysiłki na rzecz wspierania **pojednania i stabilności regionalnej**, w tym wypracowania konkretnych rozwiązań – zgodnie z prawem międzynarodowym i ustalonymi zasadami, w tym Umową o kwestiach sukcesji – dwustronnych sporów i kwestii między partnerami zakorzenionych w dziedzictwie przeszłości, a także nierozstrzygniętych spraw dotyczących osób zaginionych oraz kwestii zbrodni wojennych. Rada powtarza, że nie ma miejsca na negowanie ludobójstwa, konfliktogenną retorykę ani gloryfikację zbrodniarzy wojennych, po żadnej stronie. Należy unikać wypowiedzi i działań, które mogłyby negatywnie wpływać na stosunki dobrosąsiedzkie i pokojowe rozwiązywanie sporów. Istniejące porozumienia dwustronne, w tym porozumienie znaną Prespy między Republiką Macedonii Północnej a Grecją i układ o przyjaźni, stosunkach dobrosąsiedzkich i współpracy między Macedonią Północną a Bułgarią, muszą zostać wdrożone w dobrej wierze.

23. Ze względu na nową sytuację geopolityczną zaistniałą w związku z rosyjską wojną napastniczą przeciwko Ukrainie, Rada zdecydowanie podkreśla, jak ważne jest dalsze pogłębianie współpracy w kwestiach polityki zagranicznej; zaznacza, że Unia oczekuje od partnerów przyłączania się do **unijnej wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa**, co jest jednym z podstawowych aspektów procesu integracji z UE oraz mocnym sygnałem wskazującym na wybór strategiczny partnerów i ich miejsce we wspólnocie wartości. Jest to szczególnie istotne w kwestiach, które dotyczą najważniejszych wspólnych interesów, takich jak środki ograniczające w tym krytycznym momencie geopolitycznym. W związku z tym Rada z zadowoleniem i uznaniem odnotowuje stałe przyłączanie się większości partnerów do tej polityki; wzywa zarazem tych z partnerów, którzy jeszcze tego nie uczynili, by podjęli decyzję o częstszym przyłączaniu się do niej, w tym w odniesieniu do środków ograniczających, i by unikali działań sprzecznych z zadeklarowanym przez nich celem przystąpienia do UE. Zapobieganie obchodzeniu środków ograniczających, które UE przyjęła w odpowiedzi na rosyjską wojnę napastniczą przeciwko Ukrainie, ma pierwszorzędne znaczenie.

Wraz z rosyjską inwazją na Ukrainę **zagrożenia hybrydowe** stały się jeszcze poważniejsze. Działania polegające na manipulowaniu informacjami, w tym na dezinformacji, mają na celu podważenie wiarygodności UE i zaufania publicznego do instytucji demokratycznych oraz pogłębiają polaryzację i podziały etniczne. Rada przypomina, że zacieśnia współpracę z partnerami w celu przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym, w szczególności w zakresie cyberodporności i cyberbezpieczeństwa, łącznie z ochroną infrastruktury krytycznej oraz zapewnianiem bezpieczeństwa żywnościowego i energetycznego. UE będzie dalej pogłębiać tę współpracę i zwiększać wsparcie dla partnerów. W tym kontekście w dalszym ciągu kluczowe znaczenie mają **komunikacja strategiczna** i przeciwdziałanie manipulowaniu informacjami. Rada apeluje do wszystkich partnerów, by jasno informowali o korzyściach i obowiązkach związanych z ich drogą do integracji z UE, a także o swoim zaangażowaniu na rzecz unijnych wartości i powiązanych koniecznych reform.

24. Terroryzm, radykalizacja i przestępczość zorganizowana nadal stanowią poważne zagrożenia bezpieczeństwa dla UE i wszystkich partnerów. Zgodnie z wcześniejszymi konkluzjami Rady Europejskiej i Rady, Rada ponownie podkreśla, jak ważne jest kontynuowanie i dalsze zacieśnianie współpracy w zakresie **zwalczania terroryzmu**, w szczególności w odniesieniu do zapobiegania i przeciwdziałania wszelkim formom radykalizacji – o charakterze religijnym, etniczno–nacjonalistycznym czy politycznym – gdzie konieczne są wzmożone działania. Rada odnotowuje pewne pozytywne wyniki w **walce z przestępczością zorganizowaną**, zauważa jednak, że wciąż konieczne są dalsze działania i solidne rezultaty, jeśli chodzi o wydawanie prawomocnych wyroków skazujących i konfiskatę mienia pochodzącego z działalności przestępczej. Rada podkreśla, że wszyscy partnerzy muszą podjąć zdecydowane i natychmiastowe działania, by zwalczać przestępczość i wyeliminować **korupcję**, a ogólny brak znaczących rezultatów zwiększa ryzyko regresu i dodatkowo powoduje poczucie bezkarności i nierówności. Należy niezwłocznie zakończyć wszelkie działania, które mogłyby utrudnić lub podważyć dostosowywanie przepisów krajowych do unijnego dorobku prawnego i przyłączanie się do unijnych polityk, w tym do unijnych procedur i środków służących zapobieganiu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu.
25. **Migracja nieuregulowana** wciąż jest poważnym wyzwaniem, a zwalczanie przemytu migrantów i handlu ludźmi to w dalszym ciągu istotny priorytet. Nadal konieczne są stała współpraca i koordynacja z partnerami wzdłuż szlaku zachodniobałkańskiego, a także pełne i niedyskryminacyjne wdrażanie oświadczenia UE–Turcja. Rada wyraża uznanie dla partnerów z Bałkanów Zachodnich za ich ogólnie konstruktywną współpracę i podejmowane przez nich stałe wysiłki; wyraża też uznanie dla Turcji, która kontynuuje ogromny wysiłek, goszcząc bardzo dużą liczbę uchodźców. Rada podkreśla również, że bardzo istotne jest, by partnerzy zharmonizowali swoje polityki wizowe z polityką wizową UE oraz by pilnie dostosowali swoje przepisy do unijnego wykazu państw trzecich, których obywatele muszą posiadać wize.
26. Rada przypomina o stałej istotnej **pomocy finansowej i technicznej udostępnianej przez UE** na cele procesu rozszerzenia oraz procesu stabilizacji i stowarzyszenia, w szczególności za pośrednictwem Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej (IPA). Rada podkreśla znaczenie istniejących narzędzi tworzenia instytucji, takich jak współpraca partnerska (Twinning) i TAIEX, dla zapewnienia ukierunkowanego wsparcia administracji publicznej u wszystkich partnerów.

ROZSZERZENIE

CZARNOGÓRA

27. Rada z zadowoleniem odnotowuje dotychczasowy ogólny postęp w negocjacjach akcesyjnych z Czarnogórą: otwarto wszystkie 33 rozdziały negocjacyjne objęte screeningiem, a 3 tymczasowo zamknięto. Najwyższym priorytetem umożliwiającym dalsze postępy w negocjacjach akcesyjnych, który należy zrealizować przed przejściem do tymczasowego zamknięcia innych rozdziałów, pozostaje **spełnienie kryteriów pośrednich dotyczących praworządności określonych w rozdziałach 23 i 24**. W ramach negocjacyjnych przewidziano, że postępy w zakresie tych rozdziałów są niezbędne i w dalszym ciągu będą czynnikiem determinującym ogólne tempo negocjacji akcesyjnych.

Rada jest zaniepokojona z powodu niepewnej sytuacji politycznej i niestabilności rządu, które są przyczyną spowolnienia negocjacji akcesyjnych. Wyraża też niepokój w związku z decyzją parlamentu, który zmienił prerogatywy prezydenta, przyjmując przepisy w trybie pilnym; Rada zaznacza, że wszystkie akty ustawodawcze muszą być zgodne z konstytucją. Rada wzywa wszystkie podmioty polityczne w Czarnogórze do wykazania się odpowiedzialnością oraz przezwyciężenia polaryzacji i apeluje do nich, by powstrzymały się od wszelkich działań, które mogłyby jeszcze pogłębić kryzys instytucjonalny i zagrozić demokratycznym instytucjom w kraju. Partie polityczne w Czarnogórze powinny wypracować konsensus w celu przywrócenia funkcjonowania demokratycznych instytucji i administracji, co jest niezbędne do osiągnięcia podstawowego celu zadeklarowanego przez Czarnogórę, jakim jest integracja z UE. Rada uznaje, że jako najważniejsze i najpilniejsze Czarnogóra powinna podjąć reformy wskazane poniżej.

28. Rada przypomina o pilnej potrzebie przywrócenia sprawnego funkcjonowania i wiarygodności głównych organów sądowych, w szczególności obsadzenia wakatów w Trybunale Konstytucyjnym, oraz zajęcia się problemem zastoju we wdrażaniu kluczowych reform sądownictwa. Należy wzmocnić niezależność kluczowych instytucji, a w szczególności sądownictwa. Rada podkreśla, że reforma ordynacji wyborczej zgodnie z zaleceniami ODIHR ma w dalszym ciągu zasadnicze znaczenie dla wzmocnienia ram demokratycznych. Rada zachęca Czarnogórę do zintensyfikowania wysiłków, zwłaszcza w najważniejszych obszarach, takich jak **wolność wypowiedzi i wolność mediów** oraz **walka z korupcją i przestępczością zorganizowaną**. Uznając poczynione postępy, Rada podkreśla, że Czarnogóra musi poprawić wyniki, jeśli chodzi o dochodzenia, ściganie i wydawanie prawomocnych wyroków skazujących oraz zajmowanie i konfiskatę mienia pochodzącego z działalności przestępczej.

Rada wzywa również Czarnogórę do niezwłocznego zakończenia wszystkich programów lub działań, które mogłyby zagrozić dostosowywaniu przepisów krajowych do unijnego dorobku prawnego i przyłączaniu się do unijnych polityk lub osłabić te działania.

29. W odniesieniu do **reform gospodarczych** Rada odnotowuje silne ożywienie i stały wzrost gospodarczy, a także ambitne programy reform fiskalnych mające na celu wspieranie odbudowy po pandemii oraz inne środki, które mają zmniejszyć obciążenie gospodarstw domowych wynikające z rosnących cen energii i żywności. Rada zachęca Czarnogórę do wdrożenia reform strukturalnych, obniżenia długu publicznego i kontynuowania działań w celu wzmocnienia zarządzania budżetem i transparentności budżetowej.

30. Rada docenia, że Czarnogóra nadal konstruktywnie angażuje się w dalsze rozwijanie **współpracy regionalnej** i pogłębianie **stosunków dobrosąsiedzkich**.

31. Rada wyraża duże uznanie dla Czarnogóry za konsekwentną współpracę w kwestiach polityki zagranicznej, a w szczególności za stałe i pełne przyłączanie się od wielu lat do **unijnej wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE**, w tym do unijnych środków ograniczających – jest to wyraźny sygnał świadczący o strategicznym zaangażowaniu tego kraju na rzecz integracji z UE. Rada z zadowoleniem odnotowuje również stałe aktywne uczestnictwo Czarnogóry w unijnych misjach i operacjach prowadzonych w ramach **wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony**.

SERBIA

32. Rada z zadowoleniem odnotowuje dotychczasowy **ogólny postęp** w negocjacjach akcesyjnych z Serbią – otwarto 22 z 35 rozdziałów negocjacyjnych, a 2 tymczasowo zamknięto. Reformy w dziedzinie praworządności i praw podstawowych kwestii muszą jednak odzyskać dynamikę. Rada w dalszym ciągu podkreśla, że – zgodnie z ramami negocjacyjnymi – postępy w tych obszarach oraz w zakresie normalizacji stosunków Serbii z Kosowem nadal są niezwykle istotne i będą czynnikiem determinującym ogólne tempo negocjacji akcesyjnych.
33. Rada z zadowoleniem przyjmuje fakt, że nowy rząd Serbii potwierdził, iż integracja z UE jest jego strategicznym celem; Rada podkreśla jednak, że muszą za tym iść stosowne działania. W szczególności w kontekście rosyjskiej wojny napastniczej przeciwko Ukrainie Rada oczekuje, że Serbia wykaże jednoznaczne zaangażowanie na rzecz UE i że opowie się za naszymi wspólnymi zasadami i wartościami. Rada apeluje również do serbskich władz, by przedstawiały obiektywne i jednoznaczne informacje o UE oraz by aktywnie angażowały się w zapobieganie wszelkim formom dezinformacji i zagranicznych manipulacji informacjami i w zwalczanie ich we wszystkich mediach.
34. Rada odnotowuje postępy Serbii w niektórych obszarach praworządności, ale dostrzega także, że ogólne postępy są ograniczone, a w niektórych innych obszarach nadal występują opóźnienia. Rada zachęca Serbię, by wykazała polityczną wolę dalszego przyspieszenia reform i osiągnięcia konkretnych i wymiernych rezultatów w **podstawowych obszarach**. Rada uznaje, że jako najważniejsze i najpilniejsze Serbia powinna podjąć reformy wskazane poniżej.
35. Serbia powinna skupić się na spełnieniu kryteriów pośrednich dotyczących rozdziałów 23 i 24, m.in. poprzez wdrożenie zmienionych planów działania dotyczących tych rozdziałów. Rada z zadowoleniem odnotowuje, że poprawki do konstytucji mające na celu wzmocnienie niezależności sądownictwa zostały pomyślnie zatwierdzone, i podkreśla znaczenie dalszego wdrażania. Dodatkowo należy zwiększyć niezależność i ogólną wydajność sądów. Rada podkreśla, że Serbia musi wykazać wolę polityczną i zintensyfikować wysiłki na rzecz walki z korupcją. Serbia musi też osiągnąć wymierne rezultaty i wypracować przekonujące wyniki, jeżeli chodzi o skuteczne dochodzenia, ściganie i wydawanie prawomocnych wyroków skazujących, zajmowanie i konfiskatę mienia pochodzącego z działalności przestępczej, zwłaszcza w odniesieniu do przypadków poważnej i zorganizowanej przestępczości.

36. Rada wzywa Serbię do skutecznej realizacji w trybie pilnym planu działania powiązanego ze strategią medialną, z poszanowaniem litery i ducha celów tej strategii. Rada ponownie wyraża głębokie zaniepokojenie brakiem postępów w zakresie poprawy ogólnych warunków gwarantujących **wolność wypowiedzi i niezależność mediów**, który ma również wpływ na możliwość podejmowania przez wyborców w pełni świadomych decyzji wyborczych, i apeluje do Serbii o pilne zajęcie się tymi poważnymi problemami.
37. Serbia musi w dalszym ciągu zwracać szczególną uwagę na pełne poszanowanie **praw podstawowych** na całym swoim terytorium – w tym na ochronę najsłabszych grup społecznych, a także na niedyskryminacyjne traktowanie osób należących do mniejszości. Nadal konieczna jest wymierna poprawa w odniesieniu do faktycznego wykonywania prawa osób należących do mniejszości narodowych, zwłaszcza w zakresie edukacji, używania języków mniejszości, dostępu do mediów i obrządków religijnych w językach mniejszości. Jednym z priorytetów pozostaje aktywne prowadzenie dochodzeń w sprawie przestępstw z nienawiści i skazywanie ich sprawców. Niezbędne są dalsze działania służące poprawie przestrzegania praw osób LGBTI, w tym przysługującej im wolności zgromadzeń i wypowiedzi – dowodem niedociągnięć w tym zakresie jest postępowanie serbskich władz w sprawie parady EuroPride w 2022 r. Rada z satysfakcją odnotowuje, że impreza ostatecznie odbyła się i że nie doszło do poważniejszych incydentów.
38. Rada podkreśla potrzebę zapewnienia właściwego **funkcjonowania demokratycznych instytucji**. Zauważa, że przed wyborami prezydenckimi i przedterminowymi wyborami parlamentarnymi, które odbyły się w 2022 r., Serbia wdrożyła niektóre z dawno wydanych zaleceń OBWE/ODIHR; z zadowoleniem odnotowuje też, że w wyborach tych uczestniczyły wszystkie siły polityczne. Rada z satysfakcją stwierdza, że podczas kampanii wyborczej w dużej mierze respektowano podstawowe wolności, lecz zauważa, że kandydatom nie zapewniono równych warunków. Wzywa nowy rząd Serbii do podjęcia szybkich i zdecydowanych działań w celu wdrożenia reform opóźnionych z powodu długiego procesu wyborczego.

39. Rada ponownie podkreśla, jak ważne są: konstruktywna współpraca regionalna w rozpatrywaniu na szczeblu krajowym **zbrodni wojennych**, rozwiązanie pozostałych spraw dotyczących osób zaginionych oraz pełna współpraca z Międzynarodowym Mechanizmem Rezydualnym dla Trybunałów Karnych, która ma m.in. polegać na pełnym zaakceptowaniu i wykonaniu jego orzeczeń i decyzji w trybie pilnym. Nie należy udzielać wsparcia ani udostępniać przestrzeni publicznej osobom skazanym za zbrodnie wojenne ani gloryfikować czy też negować ich zbrodni.
40. Jeśli chodzi o **reformy gospodarcze**, Rada z zadowoleniem odnotowuje, że czynione są stałe postępy w rozwijaniu funkcjonującej gospodarki rynkowej. Rada zachęca Serbię do zintensyfikowania strukturalnych reform administracji publicznej i przedsiębiorstw państwowych, ze szczególnym naciskiem na przedsiębiorstwa państwowe w sektorze energetycznym. Rada uznaje, że Serbia utrzymała poziom gotowości, jeśli chodzi o kryteria otwierające w klastrze 3 (konkurencyjność i wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu); Rada będzie kontynuować ocenę tego procesu.
41. Rada z zadowoleniem odnotowuje poparcie Serbii dla rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ przyjętych w odpowiedzi na rosyjską wojnę napastniczą przeciwko Ukrainie oraz dla innych odnośnych działań, wyraża jednak głębokie ubolewanie z powodu regresu w kwestii przyłączania się do **unijnej wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa**, zwłaszcza z powodu nieprzyłączenia się do unijnych sankcji przeciwko Rosji i Białorusi, a także z powodu podejmowanych przez Serbię działań w ramach polityki zagranicznej, które są sprzeczne ze wspólnym podejściem UE. Rada podkreśla swoje silne oczekiwanie co do tego, że Serbia wywiąże się z podjętego zobowiązania wynikającego z ram negocjacyjnych i będzie częściej przyłączać się do stanowisk w ramach unijnej wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa i do unijnych środków ograniczających i że uzna to za najwyższy priorytet. Rada z zadowoleniem odnotowuje stałe aktywne uczestnictwo Serbii w unijnych misjach i operacjach prowadzonych w ramach **wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony** oraz istotny wkład tego kraju w te misje i operacje.
42. Rada zaznacza, że Serbia musi wypełnić swoje zobowiązanie do dostosowania swoich przepisów do polityki wizowej UE. Z zadowoleniem przyjmując pozytywne kroki podjęte przez Serbię w celu wypełnienia tego zobowiązania, Rada podkreśla jednak potrzebę dalszych wysiłków w tej dziedzinie, w szczególności w odniesieniu do państw trzecich, które stanowią dla UE zagrożenie w kontekście migracji nieuregulowanej lub bezpieczeństwa.

43. Jeśli chodzi o **dialog** wspierany przez UE, Rada z zadowoleniem odnotowuje, że był on kontynuowany, oraz wyraża uznanie dla Wysokiego Przedstawiciela i SPUE ds. dialogu między Belgradem a Prisztiną oraz innych regionalnych kwestii Bałkanów Zachodnich za ich zaangażowanie. Rada oczekuje, że Serbia będzie uczestniczyć w tym dialogu w dobrej wierze i w duchu kompromisu w celu bezzwłocznego wypracowania kompleksowego, prawnie wiążącego porozumienia z Kosowem w sprawie normalizacji stosunków zgodnie z prawem międzynarodowym i unijnym dorobkiem prawnym. Porozumienie to powinno dotyczyć wszystkich nierozstrzygniętych kwestii i przyczynić się do stabilności w regionie. Ma to kluczowe znaczenie dla umożliwienia Serbii i Kosowu dalszych postępów na europejskiej ścieżce. Rada ponownie wyraża zdecydowane oczekiwanie co do tego, że wszystkie wcześniejsze porozumienia będą w pełni respektowane i zostaną bezzwłocznie wdrożone oraz że strony konstruktywnie zaangażują się w rozwiązanie wszystkich sporów dwustronnych. Rada wzywa obie strony do powstrzymania się od jednostronnych prowokacyjnych działań, które mogą powodować napięcia i prowadzić do przemocy, oraz do unikania retoryki, która nie sprzyja dialogowi. Przypomina obu stronom o ich wspólnej odpowiedzialności za zapewnienie pokoju i stabilności.
44. Rada z zadowoleniem odnotowuje, że Serbia podtrzymała swoje zaangażowanie na rzecz szeregu inicjatyw w ramach **współpracy regionalnej**, i zachęca ją do dalszych wysiłków w celu dalszego wzmocnienia **stosunków dobrosąsiedzkich** i przyczynienia się do stabilności i pojednania ze wszystkimi partnerami w regionie.

TURCJA

45. Rada Europejska obradująca w dniach 24–25 czerwca 2021 r. stwierdziła, iż w strategicznym interesie Unii Europejskiej leży stabilne i bezpieczne otoczenie we wschodniej części Morza Śródziemnego oraz rozwijanie opartych na współpracy i wzajemnie korzystnych stosunków z Turcją. Deeskalacja we wschodniej części Morza Śródziemnego musi mieć trwały charakter. UE nadal jest gotowa zaangażować się wraz z Turcją – w stopniowy, proporcjonalny i odwracalny sposób – w działania w niektórych obszarach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, z zastrzeżeniem ustalonych warunków określonych przez członków Rady Europejskiej 25 marca 2021 r. i w poprzednich konkluzjach Rady Europejskiej.

W świetle niedawnego wzrostu napięć Rada przypomina, że Rada Europejska obradująca w dniach 23–24 czerwca 2022 r. wyraziła głębokie zaniepokojenie w związku z powtarzającymi się działaniami i oświadczeniami Turcji, dodając przy tym, że Turcja musi respektować suwerenność i integralność terytorialną wszystkich państw członkowskich UE. Przywołując swoje poprzednie konkluzje i oświadczenie z dnia 25 marca 2021 r., Rada Europejska stwierdziła, iż oczekuje, że Turcja będzie w pełni przestrzegać prawa międzynarodowego, doprowadzi do deeskalacji w interesie stabilności regionalnej we wschodniej części Morza Śródziemnego i będzie trwale wspierać stosunki dobrosąsiedzkie.

46. Mając na uwadze wszystkie odpowiednie konkluzje Rady Europejskiej, Rada jest nadal zdecydowana prowadzić otwarty i szczery dialog, eliminować wspólne problemy i współpracować w najważniejszych kwestiach będących przedmiotem obopólnego zainteresowania, takich jak migracja, zwalczanie terroryzmu, zdrowie publiczne, klimat i zagadnienia regionalne. Rada przyjmuje do wiadomości, że dalej prowadzone są dialogi wysokiego szczebla między UE a Turcją poświęcone niektórym z tych kwestii.

47. Rada wyraża uznanie dla Turcji, która kontynuuje ogromny wysiłek, goszcząc blisko 4 miliony uchodźców i zajmując się ich potrzebami. Stała pomoc UE dla uchodźców i społeczności przyjmujących jest zapewniana terminowo. **Oświadczenie UE–Turcja z 2016 r.** nadal przynosi efekty. Rada przypomina, że w dniach 21–22 października 2021 r. Rada Europejska zaapelowała do Turcji, by zapewniła pełne i niedyskryminacyjne wdrożenie oświadczenia UE–Turcja, również w odniesieniu do Republiki Cypryjskiej. Priorytetami pozostają skuteczne zarządzanie granicami, zapobieganie przybywaniu osób o nieuregulowanym statusie oraz wznowienie powrotów zgodnie z prawem międzynarodowym i prawem UE. Podstawowe znaczenie mają nadal pełne i skuteczne wdrożenie umowy o readmisji UE–Turcja oraz współpraca ze wszystkimi państwami członkowskimi UE w obszarze wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych. Rada zaznacza, że Turcja musi dostosować swoje przepisy do polityki wizowej UE.
48. Rada ponownie wyraża poważne zaniepokojenie dalszym i budzącym głęboki niepokój regresem w dziedzinie **demokracji, praworządności i praw podstawowych**.

Duży niepokój nadal budzą: systemowy brak niezależności sądownictwa i wywierana na niego nadmierna presja, a także restrykcje, zatrzymania, uwięzienia i inne środki, które wciąż są stosowane względem dziennikarzy, pracowników akademickich, członków partii politycznych, w tym parlamentarzystów, prawników, obrońców praw człowieka, użytkowników mediów społecznościowych oraz innych osób korzystających ze swoich podstawowych praw i wolności. Rada jest zaniepokojona faktem, że nowo przyjęta ustawa o dezinformacji może jeszcze bardziej ograniczyć wolność wypowiedzi i niezależne media w Turcji.

Rada podkreśla znaczenie poszanowania legalności i integralności procesu wyborczego, zwłaszcza w kontekście licznych aresztowań, zwolnień i zastępowania demokratycznie wybranych burmistrzów gmin oraz ataków na partie opozycyjne i ich członków.

Rada ponownie apeluje do Turcji o pilne odwrócenie tych negatywnych trendów we wszystkich tych obszarach i wyeliminowanie w sposób wiarygodny licznych poważnych niedociągnięć wskazanych w sprawozdaniu Komisji, zgodnie z międzynarodowymi zobowiązaniami Turcji.

Turcja powinna też zacieśnić współpracę z Radą Europy oraz jej odpowiednimi organami i instytucjami, zrealizować ich najważniejsze zalecenia, w pełni wdrożyć europejską konwencję praw człowieka i inne międzynarodowe instrumenty dotyczące praw człowieka, których Turcja jest stroną, a także zastosować się do wszystkich wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zgodnie z art. 46 EKPC. Ciągłe niewykonywanie przez Turcję wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka budzi poważne wątpliwości co do zaangażowania tego kraju na rzecz praworządności i poszanowania praw podstawowych oraz wypełniania jego zobowiązań międzynarodowych.

49. Jeśli chodzi o **reformy gospodarcze**, Rada odnotowuje utrzymujące się poważne obawy dotyczące funkcjonowania gospodarki rynkowej tego kraju. Braki w zakresie koordynacji instytucjonalnej i strategicznej podważyły wiarygodność i skuteczność działań władz, a nierównowaga jeszcze się zwiększyła, co skutkuje niestabilnością na rynku finansowym, rosnącą inflacją, osłabieniem liry i zwiększeniem ubóstwa. Niezależność organów regulacyjnych, zwłaszcza Banku Centralnego, ma szczególne znaczenie.

Rada przypomina ponadto, że Turcja musi wypełnić zobowiązania dotyczące wdrażania **unii celnej UE–Turcja**, zapewniając jej faktyczne stosowanie w odniesieniu do wszystkich państw członkowskich. Rada wyraża ubolewanie w związku z tym, że Turcja stale i w dużym stopniu unika realizacji swoich zobowiązań wynikających z unii celnej UE–Turcja; Rada przypomina, że należy bezzwłocznie usunąć bariery handlowe lub równoważne środki niezgodne z unią celną.

50. Rada wyraża uznanie dla Turcji za jej konstruktywną rolę w ułatwianiu wywozu ukraińskiego zboża.
51. Wyraża jednak głębokie ubolewanie z powodu nieprzyłączenia się Turcji do unijnych sankcji wobec Rosji. Rada podkreśla swoje silne oczekiwanie co do tego, że Turcja będzie częściej przyłączać się do stanowisk w ramach **unijnej wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa** i do unijnych środków ograniczających i że uzna to za najwyższy priorytet. Rada zaznacza, że pierwszorzędne znaczenie ma zapobieganie obchodzeniu środków ograniczających, które UE przyjęła w odpowiedzi na rosyjską wojnę napastniczą przeciwko Ukrainie. W tym względzie Rada oczekuje, że Turcja zapewni pełne poszanowanie tych środków ograniczających, w szczególności z uwzględnieniem swobodnego przepływu towarów, w tym produktów podwójnego zastosowania, w ramach unii celnej UE–Turcja.

Rada z ogromnym niepokojem odnotowuje, że polityka zagraniczna Turcji coraz bardziej koliduje z priorytetami UE w ramach wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, m.in. w odniesieniu do Syrii, Libii i operacji IRINI. Zgodnie ze wspólnym interesem UE i Turcji, jakim jest pokój i stabilność w regionie, Rada oczekuje, że Turcja i pozostałe strony pozytywnie przyczynią się do zażegnania regionalnych kryzysów.

Rada przywołuje swoje stanowisko w sprawie przystępowania państw członkowskich do organizacji międzynarodowych.

52. Rada nadal oczekuje, że Turcja jednoznacznie zobowiąże się do utrzymywania **stosunków dobrosąsiedzkich**, respektowania umów międzynarodowych oraz do pokojowego rozstrzygnięcia sporów z odwołaniem się w razie potrzeby do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości.

Zgodnie ze swoimi konkluzjami z dnia 11 grudnia 2006 r., z dnia 26 czerwca 2018 r. i z dnia 18 czerwca 2019 r., zatwierdzonymi następnie przez Radę Europejską, a także z deklaracją z dnia 21 września 2005 r. Rada wzywa Turcję do dotrzymania swoich zobowiązań wynikających z ram negocjacyjnych, w tym do całkowitego niedyskryminacyjnego wdrożenia protokołu dodatkowego do układu o stowarzyszeniu w odniesieniu do wszystkich państw członkowskich. Rada ponownie stwierdza, że zasadnicze znaczenie ma uznanie wszystkich państw członkowskich. Turcja musi zaprzestać wszelkich gróźb i działań naruszających stosunki dobrosąsiedzkie, unormować stosunki z Republiką Cypryjską oraz szanować suwerenność wszystkich państw członkowskich UE na ich morzach terytorialnych i w ich przestrzeni powietrznej, a także ich suwerenne prawa – w tym m.in. prawo do poszukiwania i eksploatacji zasobów naturalnych – wynikające z prawa UE i prawa międzynarodowego, w tym z Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza.

53. Przywołując poprzednie konkluzje Rady Europejskiej, UE nadal w pełni angażuje się na rzecz kompleksowego rozwiązania **problemu cypryjskiego**. Rada przypomina, że w tym względzie nadal niezwykle ważne jest to, aby Turcja zaangażowała się i wniosła wkład w pokojowe rozwiązanie, z uwzględnieniem jego aspektów zewnętrznych, w ramach ONZ, na zasadzie dwuwspólnotowej i dwustrefowej federacji opartej na równości politycznej, zgodnie ze wszystkimi stosownymi rezolucjami Rady Bezpieczeństwa ONZ, z zasadami, na których opiera się UE, oraz z unijnym dorobkiem prawnym. UE będzie nadal odgrywać aktywną rolę we wspieraniu tego procesu. Rada wzywa Turcję, aby odstąpiła od działań sprzecznych z rezolucjami Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 541 i 550.

Rada potępia ciągle jednostronne działania Turcji w odniesieniu do **Waroszy**, które są sprzeczne z rezolucjami Rady Bezpieczeństwa ONZ, i przypomina o znaczeniu statusu Waroszy oraz o potrzebie pełnego przestrzegania rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ, w szczególności rezolucji nr 550, 789 i 1251. Rada apeluje o natychmiastowe cofnięcie tych działań i odwrócenie wszystkich kroków podejmowanych w kwestii Waroszy od października 2020 r. Rada przywołuje w tym kontekście konkluzje Rady Europejskiej z czerwca 2021 r.

54. Rada z żalem odnotowuje, że Turcja w dalszym ciągu oddala się od Unii Europejskiej, i przywołuje swoje poprzednie konkluzje, w których zauważyła, że w związku z tym negocjacje akcesyjne z Turcją faktycznie utknęły w martwym punkcie i nie można rozważać otwarcia ani zamknięcia żadnych kolejnych rozdziałów negocjacyjnych.

MACEDONIA PÓLNOČNA

55. Przywołując konkluzje Rady z dnia 18 lipca 2022 r., Rada z zadowoleniem odnotowuje, że w dniu 19 lipca 2022 r. odbyła się pierwsza konferencja międzyrządowa z Macedonią Północną: był to wyraz uznania dla postępów poczynionych przez ten kraj w realizacji unijnego programu reform oraz w osiągnięciu wymiernych i trwałych rezultatów.
56. Rada z zadowoleniem przyjmuje również fakt, że Komisja kontynuuje prace służące przeprowadzeniu analitycznego przeglądu zgodności prawa krajowego z unijnym dorobkiem prawnym (**screening**), i oczekuje na zakończenie tego procesu.
57. W następstwie wyborów lokalnych, które odbyły się w październiku 2021 r., Rada przypomina, że należy przeprowadzić kompleksowy przegląd **ordynacji wyborczej** i że ważne jest, by władze nadal realizowały pozostałe zalecenia OBWE/ODIHR i Komisji Weneckiej.

58. Rada z zadowoleniem odnotowuje pewne postępy w obszarze dotyczącym **podstawowych kwestii**, w szczególności w dziedzinie **praworządności**, w tym w odniesieniu do walki z korupcją i przestępczością zorganizowaną, konieczne są jednak dalsze działania. Rada z zadowoleniem przyjmuje również zobowiązanie rządu do podtrzymania i przyspieszenia realizacji reform związanych z UE. Trwałość tych reform strukturalnych jest procesem długofalowym wymagającym stałego zaangażowania zarówno ze strony rządu, jak i opozycji. W związku z tym Rada zachęca wszystkie partie obecne w parlamencie do dalszej konstruktywnej współpracy i wypracowania międzypartyjnego konsensusu przede wszystkim z myślą o konkretnych krokach w procesie negocjacyjnym i utrzymaniu obecnego tempa reform. Podkreśla potrzebę zapewnienia przejrzystości w kształtowaniu polityki, inkluzywności procesów konsultacji i skutecznego informowania o procesie negocjacyjnym.
59. W obszarze **wymiaru sprawiedliwości** Rada z zadowoleniem odnotowuje pewne postępy dzięki stałemu wdrażaniu strategii reformy sądownictwa. Bazując na dotychczasowych postępach, należy stale dążyć do zapewnienia niezależności, profesjonalizmu i bezstronności systemu sądowego. Rada odnotowuje dalsze wysiłki na rzecz walki z korupcją i przestępczością zorganizowaną, także w odniesieniu do spraw na wysokim szczeblu. Podkreśla potrzebę zapewnienia systematycznej realizacji zaktualizowanego planu działania w sprawie strategii reformy sądownictwa oraz przyspieszenia wdrażania strategii w zakresie zasobów kadrowych na potrzeby sądów i prokuratur. Rada podkreśla, jak ważne jest, by odpowiednie instytucje podejmowały działania następcze w związku z zaleceniami Państwowej Komisji ds. Zapobiegania Korupcji, która w dalszym ciągu aktywnie prowadziła swoje prace i wszczęła szereg spraw, w tym przeciwko urzędnikom wysokiego szczebla.
- Rada wzywa Macedonię Północną do kontynuowania działań na rzecz dalszego umacniania **praw podstawowych, wolności mediów i wolności wypowiedzi**.
60. Rada odnotowuje ograniczone postępy w dziedzinie **reformy administracji publicznej**. Nadal bardzo ważne jest dbanie o przestrzeganie zasad przejrzystości, kryteriów merytorycznych oraz sprawiedliwej reprezentacji.

61. Macedonia Północna wdrożyła kompleksową reformę **służb wywiadowczych i służb bezpieczeństwa**. Rada powtarza, że zdolności w zakresie nadzoru parlamentarnego nad służbami wywiadowczymi muszą zostać wzmocnione.
62. Rada z zadowoleniem przyjmuje fakt, że – poprzez skuteczną współpracę z państwami sąsiadującymi i państwami członkowskimi UE – Macedonia Północna w dalszym ciągu odgrywa aktywną i konstruktywną rolę w zarządzaniu mieszanymi przepływami **migracyjnymi**. Rada zaznacza, że Macedonia Północna musi wypełnić swoje zobowiązanie do dostosowania swoich przepisów do polityki wizowej UE.
- Rada z satysfakcją odnotowuje podpisanie między UE i Macedonią Północną umowy o statusie (Frontex) w związku z działaniami prowadzonymi przez Europejską Straż Graniczną i Przybrzeżną.
63. Jeśli chodzi o **reformy gospodarcze**, Rada zachęca Macedonię Północną do dalszych starań na rzecz spełniania kolejnych wymogów rynku wewnętrznego UE oraz radzenia sobie z presją konkurencyjną i siłami rynkowymi w obrębie Unii.
64. Rada z zadowoleniem odnotowuje, że ukończono spis powszechny z 2021 r. i przyjmuje do wiadomości jego wyniki.
65. **Stosunki dobrosąsiedzkie i współpraca regionalna** to wciąż zasadnicze elementy procesu rozszerzenia oraz procesu stabilizacji i stowarzyszenia. Rada przypomina, jak ważne jest osiągnięcie wymiernych rezultatów i wdrożenie w dobrej wierze umów dwustronnych, w tym porozumienia z Grecją i układu o przyjaźni, stosunkach dobrosąsiedzkich i współpracy z Bułgarią.
66. Rada wyraża duże uznanie dla Macedonii Północnej za konsekwentną współpracę w kwestiach polityki zagranicznej, a w szczególności pełne przyłączenie się do **unijnej wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa**, w tym do unijnych środków ograniczających – jest to wyraźny sygnał świadczący o strategicznym zaangażowaniu tego kraju na rzecz integracji z UE. Z zadowoleniem odnotowuje również stałe aktywne uczestnictwo Macedonii Północnej w unijnych misjach i operacjach prowadzonych w ramach **wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony**.

ALBANIA

67. Rada z zadowoleniem odnotowuje, że w dniu 19 lipca 2022 r. odbyła się pierwsza konferencja międzyrządowa z Albanią: był to wyraz uznania dla postępów poczynionych przez ten kraj w realizacji unijnego programu reform oraz w osiągnięciu wymiernych i trwałych rezultatów tych reform.
68. Rada z zadowoleniem przyjmuje również fakt, że Komisja kontynuuje prace służące przeprowadzeniu analitycznego przeglądu zgodności prawa krajowego z unijnym dorobkiem prawnym (**screening**), i oczekuje na zakończenie tego procesu.
69. W następstwie **wyborów** parlamentarnych, które odbyły się w kwietniu 2021 r., Rada podkreśla, że ważne jest, by władze nadal realizowały pozostałe zalecenia OBWE/ODIHR. Przypomina, że inkluzywny i konstruktywny dialog polityczny w tym kraju ma nadal kluczowe znaczenie dla dalszego przyspieszenia tempa reform. Podkreśla potrzebę zapewnienia przejrzystości w kształtowaniu polityki, inkluzywności procesów konsultacji i skutecznego informowania o procesie negocjacyjnym.
70. Rada z zadowoleniem odnotowuje postępy Albanii w obszarze dotyczącym **podstawowych kwestii**, w szczególności w dziedzinie **praworządności**, polegające zwłaszcza na stałych postępach we wdrażaniu kompleksowej reformy wymiaru sprawiedliwości oraz nasileniu walki z korupcją i przestępczością zorganizowaną. Sąd działający w ramach Wyspecjalizowanej Struktury ds. Walki z Korupcją i Przestępczością Zorganizowaną wydał kilka ważnych ostatecznych decyzji w sprawie wysokich rangą urzędników państwowych. Należy zintensyfikować wysiłki na rzecz osiągnięcia solidnych wyników w walce z korupcją i przestępczością zorganizowaną, także na wysokim szczeblu. Wykonywanie prawomocnych wyroków sądowych w dalszym ciągu ma zasadnicze znaczenie. Należy dalej wdrażać plan działania mający na celu realizację zaleceń Grupy Specjalnej ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy.
- Rada wzywa Albanię do powstrzymania się od ustanawiania wszelkich programów lub środków, takich jak przepisy dotyczące amnestii podatkowej, które mogłyby utrudnić lub podważyć dostosowywanie przepisów krajowych do unijnego dorobku prawnego i przyłączanie się do unijnych polityk, w tym do unijnych procedur i środków służących zapobieganiu praniu pieniędzy i uchylaniu się od opodatkowania.

71. Rada z zadowoleniem przyjmuje fakt, że procedura **weryfikacji** jest kontynuowana i przynosi wymierne rezultaty. Z satysfakcją odnotowuje fakt, że ograniczone czasowo przedłużenie konstytucyjnego mandatu weryfikujących organów zostało w głosowaniu szeroko poparte przez szereg partii, i zachęca władze do zapewnienia sprawnego zakończenia procedury weryfikacji w jak najkrótszym terminie. Rada odnotowuje przywrócenie funkcjonowania Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego.

72. Jeśli chodzi o **prawa podstawowe**, Rada apeluje o wzmożenie wysiłków na rzecz wdrożenia kompleksowej reformy sektora gruntów oraz na rzecz konsolidacji praw własności w sposób przejrzysty, także poprzez prowadzenie konsultacji ze wszystkim odnośnymi zainteresowanymi stronami, w tym poprzez zajęcie się przypadkami fałszowania dokumentów i przyspieszenie procesów rejestracji i odszkodowań. **W** związku z przyjęciem ustawy o spisie ludności Rada oczekuje, że spis ten zostanie przeprowadzony sprawnie, z zapewnieniem pełnej przejrzystości i zgodnie z międzynarodowymi standardami. Rada z zadowoleniem odnotowuje również przyjęcie prawodawstwa wtórnego dotyczącego mniejszości i ponownie wzywa Albanie do szybkiego przyjęcia i wdrożenia pozostałych przepisów wykonawczych do ustawy ramowej o ochronie mniejszości narodowych z 2017 r., zgodnie z europejskimi standardami i przy udziale wszystkich odnośnych zainteresowanych stron.

Ponadto Rada nadal wzywa Albanie do poczynienia wymiernych postępów w dziedzinie **wolności wypowiedzi**. Ponownie podkreśla, jak ważne jest zapewnienie, by wszelkie zmiany w ustawie medialnej – o ile będzie ona dalej analizowana przez parlament – były zgodne z zaleceniami Komisji Weneckiej i międzynarodowymi standardami.

73. Rada odnotowuje ograniczone postępy we wdrażaniu reformy **administracji publicznej** i zachęca Albanie do dalszych zdecydowanych wysiłków w tym zakresie. Koordynacja w ramach administracji publicznej wymaga poprawy, zwłaszcza w odniesieniu do integracji procesów planowania polityki i budżetowania. Tworzenie nowych agencji musi być procesem inkluzywnym i powinny one podlegać mechanizmom kontroli i równowagi.

74. Jeśli chodzi o **migrację**, ramy prawne Albanii są w dużej mierze dostosowane do unijnego dorobku prawnego, ale wymagają aktualizacji. W 2021 r. łączna liczba nieuzasadnionych wniosków o udzielenie azylu składanych przez obywateli albańskich w UE znacznie wzrosła. Władze albańskie muszą ściśle monitorować tę kwestię i ją rozwiązać. Rada zaznacza, że Albania musi wypełnić swoje zobowiązanie do dostosowania swoich przepisów do **polityki wizowej UE**.
75. Jeśli chodzi o **reformy gospodarcze**, Rada zachęca Albanie do dalszych starań na rzecz spełniania kolejnych wymogów rynku wewnętrznego UE oraz radzenia sobie z presją konkurencyjną i siłami rynkowymi w obrębie Unii.
76. Rada z zadowoleniem przyjmuje stały i konstruktywny udział Albanii we **współpracy regionalnej**. Z aprobatą odnotowuje też, że Albania kontynuowała dialog na rzecz zapewnienia **stosunków dobrosąsiedzkich**, które w dalszym ciągu mają podstawowe znaczenie.
77. Rada wyraża duże uznanie dla Albanii za konsekwentną współpracę w kwestiach polityki zagranicznej, a w szczególności pełne przyłączenie się do **unijnej wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa**, w tym do unijnych środków ograniczających – jest to wyraźny sygnał świadczący o strategicznym zaangażowaniu tego kraju na rzecz integracji z UE. Rada z zadowoleniem odnotowuje również stałe aktywne uczestnictwo Albanii w unijnych misjach i operacjach prowadzonych w ramach **wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony**. Rada wyraża uznanie dla Albanii za jej aktywne uczestnictwo – w roli niestałego członka w Radzie Bezpieczeństwa ONZ – w propagowaniu i obronie międzynarodowego porządku opartego na zasadach.

PROCES STABILIZACJI I STOWARZYSZENIA

BOŚNIA I HERCEGOWINA

78. W następstwie konkluzji Rady Europejskiej z dnia 23–24 czerwca 2022 r. i w świetle późniejszego zalecenia Komisji z dnia 12 października 2022 r. Rada zaleca przyznanie Bośni i Hercegowinie statusu kraju kandydującego, z zastrzeżeniem potwierdzenia przez Radę Europejską i przy założeniu, że podjęte zostaną kroki określone w zaleceniu Komisji w celu wzmocnienia praworządności, walki z korupcją i przestępczością zorganizowaną, zarządzania migracją i praw podstawowych. Rada oczekuje na potwierdzenie tej decyzji na grudniowym posiedzeniu Rady Europejskiej. **W** obecnej sytuacji geopolitycznej Rada podkreśla, że Bośnia i Hercegowina musi pilnie czynić postępy na drodze do UE, w szczególności poprzez realizację wszystkich 14 kluczowych priorytetów warunkujących rozpoczęcie negocjacji akcesyjnych z UE, określonych w opinii Komisji w sprawie wniosku Bośni i Hercegowiny o członkostwo w UE i zatwierdzonych przez Radę w 2019 r. Rada wzywa też wszystkich przywódców politycznych w Bośni i Hercegowinie do szybkiego wdrożenia zobowiązań zawartych w porozumieniu wypracowanym w dniu 12 czerwca 2022 r. i do pilnego ukończenia reformy konstytucji i ordynacji wyborczej, zgodnie z kluczowymi priorytetami.
79. Rada z zadowoleniem odnotowuje, że w dniu 2 października 2022 r. w Bośni i Hercegowinie odbyły się **wybory** parlamentarne. Zgodnie ze wstępnymi ustaleniami i wnioskami misji obserwacji wyborów z ramienia OBWE/ODIHR ogólnie wybory przeprowadzono w sposób konkurencyjny i prawidłowy; odnotowano jednak atmosferę braku zaufania do instytucji publicznych i retorykę pogłębiającą podziały etniczne. Zapewnienie, by wybory odbywały się zgodnie z europejskimi standardami, jest jednym z kluczowych priorytetów określonych w opinii Komisji. UE oczekuje, że szybko zostaną powołane sprawnie funkcjonujące organy ustawodawcze i wykonawcze na szczeblu państwowym, federalnym i kantonalnym, które będą się koncentrować na reformach niezbędnych na drodze do UE.
80. Rada ponownie potwierdza swoje jednoznaczne zaangażowanie na rzecz utrzymania unijnej perspektywy Bośni i Hercegowiny jako państwa jednolitego, zjednoczonego i suwerennego.

81. Rada wzywa wszystkie podmioty polityczne w Bośni i Hercegowinie do powstrzymania się i odstąpienia od prowokacyjnych i prowadzących do podziałów działań i retoryki, w tym kwestionowania suwerenności, jedności i integralności terytorialnej kraju, oraz do zaprzestania gloryfikowania skazanych zbrodniarzy wojennych i do aktywnego propagowania pojednania.
82. Rada z niepokojem odnotowuje ogólnie ograniczone postępy w zakresie **reform**, jednak z zadowoleniem przyjmuje podjęte niedawno działania, w tym: przyjęcie zmian do ustawy o zamówieniach publicznych, przyjęcie kompleksowej strategii zarządzania finansami publicznymi na wszystkich szczeblach sprawowania władzy, powołanie sędziów na cztery nieobsadzone stanowiska w Trybunale Konstytucyjnym Federacji Bośni i Hercegowiny, ratyfikowanie szeregu umów, w tym w odniesieniu do programów „Horyzont” i „Kreatywna Europa” oraz do Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności, a także postępy w uruchamianiu współpracy z Europolem oraz przyjęcie strategii zwalczania terroryzmu.
83. W odniesieniu do mechanizmów instytucjonalnych ustanowionych na mocy porozumień pokojowych z Dayton, Bośnia i Hercegowina musi podjąć dalsze reformy konstytucyjne i reformę ordynacji wyborczej w celu zapewnienia równości i niedyskryminacji wszystkich obywateli, w szczególności poprzez wykonanie orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Sejdić-Finci. Rada ponownie apeluje o to, by proces wdrażania ograniczonych reform konstytucyjnych i reformy ordynacji wyborczej był inkluzywny i przebiegał w drodze rzeczywistego dialogu oraz zgodnie z europejskimi standardami, w celu wyeliminowania wszelkich form nierówności i dyskryminacji w procesie wyborczym. Rada podkreśla, że nie należy podejmować kroków ustawodawczych ani politycznych, które utrudniłyby wykonanie wyroku w sprawie Sejdić-Finci oraz wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach powiązanych lub które pogłębiłyby istniejące podziały.
84. Zaniepokojona brakiem postępów Rada ponownie zachęca Bośnię i Hercegowinę do wdrożenia reform mających na celu poprawę krajowych ram ustawodawczych i instytucjonalnych, tak by spełnić wymogi członkostwa w UE, w tym poprzez opracowanie i przyjęcie krajowego programu umożliwiającego przyjęcie unijnego dorobku prawnego.

85. Rada z zadowoleniem odnotowuje zmiany ustawodawcze w prawie o zamówieniach publicznych, wyraża jednak ubolewanie w związku z tym, że nie poczyniono dalszych postępów, jeśli chodzi o realizację kluczowych priorytetów przewidzianych w opinii Komisji i ustosunkowanie się do ustaleń zawartych w sprawozdaniu ekspertów na temat kwestii związanych z praworządnością. Rada podkreśla, że władze muszą umocnić **praworządność** i podjąć zdecydowane kroki w celu skuteczniejszego zapobiegania korupcji i przestępczości zorganizowanej oraz zwalczania tych procederów. W tym celu Rada wzywa Bośnię i Hercegowinę do przyjęcia zmian dotyczących integralności do ustawy o Wysokiej Radzie Sędziów i Prokuratorów oraz do dostosowania krajowych przepisów dotyczących konfliktu interesów do europejskich standardów. Rada przypomina również o konieczności przyjęcia przez Bośnię i Hercegowinę nowej ustawy o Wysokiej Radzie Sędziów i Prokuratorów oraz ustawy o sądach. Decyzje Trybunału Konstytucyjnego muszą być w pełni przestrzegane.
86. Rada z zadowoleniem odnotowuje, że ramy ustawodawcze i instytucjonalne dotyczące **praw podstawowych** są w dużej mierze gotowe oraz że przyjęto plan działania na rzecz włączenia społecznego Romów i plan działania na rzecz praw osób LGBTI. Apeluje do Bośni i Hercegowiny o znaczne zintensyfikowanie działań reformatorskich w dziedzinie praw człowieka, równouprawnienia płci i niedyskryminacji, w szczególności poprzez utworzenie krajowego mechanizmu zapobiegania torturom i złemu traktowaniu.
87. Rada wyraża ubolewanie z powodu braku postępów w zakresie **wolności wypowiedzi i mediów** oraz bezpieczeństwa dziennikarzy i wzywa Bośnię i Hercegowinę do zapewnienia, aby sprawy związane z przypadkami gróźb i przemocy wobec dziennikarzy i pracowników mediów były w odpowiedni sposób rozpatrywane przez organy sądowe.
88. Rada oczekuje, że Bośnia i Hercegowina podejmie istotne kroki we wdrażaniu **reformy administracji publicznej** poprzez zapewnienie profesjonalnej i odpolitycznionej służby cywilnej oraz skoordynowanego ogólnokrajowego podejścia do kształtowania polityki.
89. Rada odnotowuje pozytywne kroki, jakie podjęto w celu poprawy zarządzania **migracją** i koordynacji w tym zakresie, i zachęca Bośnię i Hercegowinę do zdecydowanego kontynuowania tych działań, aby móc z sukcesem mierzyć się z wyzwaniem związanym z migracją. W tym kontekście Rada z zadowoleniem odnotowuje, że Rada Ministrów przyjęła wniosek ustawodawczy w sprawie kontroli granic i zachęca Bośnię i Hercegowinę do przyjęcia strategii i planu działania w zakresie migracji, lepszego dostosowania swoich przepisów do polityki wizowej UE, a także wzmocnienia zarządzania granicami i zawarcia z UE umowy o statusie (Frontex).

90. Jeśli chodzi o **reformy gospodarcze**, Rada jest zaniepokojona faktem, że Bośnia i Hercegowina jest nadal na wczesnym etapie, jeśli chodzi o ustanowienie funkcjonującej gospodarki rynkowej oraz pod względem zdolności radzenia sobie z presją konkurencyjną i siłami rynkowymi w UE. Rada przypomina, że należy zapewnić przestrzeganie układu o stabilizacji i stowarzyszeniu i regularną organizację posiedzeń organów ustanowionych na mocy tego układu.
91. Rada zachęca Bośnię i Hercegowinę do dalszego aktywnego udziału we **współpracy regionalnej i budowaniu stosunków dobrosąsiedzkich**.
92. Rada z zadowoleniem odnotowuje, że Bośnia i Hercegowina coraz częściej przyłącza się do **unijnej wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa**, co świadczy o zaangażowaniu tego kraju na rzecz integracji z UE. Apeluje do Bośni i Hercegowiny o większe postępy w tym zakresie i o zapewnienie pełnego wdrożenia środków ograniczających.
93. Rada z zadowoleniem przyjmuje przedłużenie mandatu operacji EUFOR Althea, która w dalszym ciągu wspiera władze Bośni i Hercegowiny w utrzymywaniu bezpiecznego i zabezpieczonego środowiska dla wszystkich obywateli.
94. Rada powtarza, jak ważna jest stała współpraca między podmiotami międzynarodowymi i wyraża poparcie dla misji Wysokiego Przedstawiciela i jego Biura dotyczącej dążeń do realizacji programu rozmów „5+2”.

KOSOWO

95. Rada z zadowoleniem przyjmuje stałe zaangażowanie Kosowa na rzecz europejskiej integracji i ponownie podkreśla, jak ważne jest dalsze wdrażanie **układu o stabilizacji i stowarzyszeniu** między UE a Kosowem.
96. Rada z satysfakcją odnotowuje stałe postępy, jeśli chodzi o umacnianie demokracji i praworządności, ogólne sprawowanie wymiaru sprawiedliwości, walkę z korupcją, zwalczanie terroryzmu i zapobieganie brutalnemu ekstremizmowi. Apeluje do Kosowa o dalszą intensyfikację walki z przestępczością zorganizowaną. W dziedzinie sądownictwa Rada wzywa Kosowo do poprawy wdrażania istniejących narzędzi służących ochronie integralności, niezależności i efektywności systemu sądowego, m.in. poprzez odpowiednie zmiany ustawodawcze, i z zadowoleniem odnotowuje zobowiązanie rządu do realizacji zaleceń Komisji Weneckiej i do współpracy z UE. Kosowo powinno kontynuować reformę administracji publicznej, intensyfikując wysiłki na rzecz ustanowienia profesjonalnej, rozliczalnej i zorientowanej na obywatela służby cywilnej, zgodnie z europejskimi i międzynarodowymi standardami.
97. Rada apeluje do Kosowa, by przed kolejnymi **wyborami** zaplanowanymi na 2025 r. wyeliminowało powtarzające się niedociągnięcia w procesie wyborczym i wypełniło powiązane z tym zalecenia unijnych misji obserwacji wyborów. W tym kontekście z zadowoleniem przyjmuje utworzenie przez Zgromadzenie wielopartyjnej komisji *ad hoc* do pracy nad tymi reformami. Rada zachęca wszystkie partie polityczne do współpracy w celu dalszego wzmocnienia roli ustawodawczej Zgromadzenia i jego roli nadzorczej, a także do nadania priorytetu kluczowym przepisom, w szczególności tym dotyczącym reform związanych z UE, w przypadku których należy dążyć do uzyskania wsparcia wielopartyjnego.
98. Rada z aprobatą odnotowuje, że Kosowo zdecydowanie potępiło rosyjską wojnę napastniczą przeciwko Ukrainie, wyraźnie określiło swoje ukierunkowanie geopolityczne oraz dobrowolnie przyłączyła się do unijnych środków ograniczających, zwłaszcza przeciwko Rosji i Białorusi, i stale je wdraża.

99. Rada zauważa, że po pandemii w kosowskiej **gospodarce** nastąpiło silne ożywienie, jednak w 2022 r. perspektywy wzrostu pogorszyły się. Obecne globalne wyzwania gospodarcze uwypuklają potrzebę dalszego rozwiązywania długotrwałych problemów strukturalnych, w szczególności dotyczących bezpieczeństwa energetycznego, ale także braku dywersyfikacji gospodarczej, zależności od zewnętrznych przepływów finansowych i rozległej gospodarki nieformalnej, jak również potrzebę przewyższania wyzwań w dziedzinie praworządności, takich jak korupcja.
100. Rada apeluje do Kosowa o szybkie zatwierdzenie ambitnej i przyszłościowej strategii energetycznej i zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w koszyku energetycznym. Konieczne są stałe wysiłki na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa dostaw, dywersyfikacji źródeł, poprawy funkcjonowania wewnętrznego rynku energii oraz rozwoju sieci energetycznych i efektywności energetycznej.
101. Rada popiera **liberalizację reżimu wizowego** względem Kosowa i uznaje jej znaczenie dla obywateli Kosowa. Rada ma nadzieję na szybkie i udane negocjacje z Parlamentem Europejskim dotyczące niezbędnych zmian w rozporządzeniu (UE) 2018/1806.
102. Rada zachęca Kosowo do podjęcia dodatkowych wysiłków na rzecz pełnego wdrożenia ram prawnych dotyczących **praw podstawowych** zgodnie z europejskimi standardami, a także do usprawnienia koordynacji i nadzoru. W szczególności należy podjąć dalsze działania służące zapewnieniu pełnej ochrony dziedzictwa kulturowego i religijnego, ochrony praw osób należących do społeczności mniejszościowych, w tym Romów i Aszkali, przemieszczonych, osób LGBTI, a także zapewnienia faktycznego równouprawnienia płci. Należy dodatkowo wzmocnić istniejące mechanizmy ochrony praw człowieka.

103. Jeśli chodzi o **dialog** wspierany przez UE, Rada z zadowoleniem odnotowuje, że był on kontynuowany, oraz wyraża uznanie dla Wysokiego Przedstawiciela i SPUE ds. dialogu między Belgradem a Prisztiną oraz innych regionalnych kwestii Bałkanów Zachodnich za ich zaangażowanie. Rada oczekuje, że Kosowo będzie uczestniczyć w tym dialogu w dobrej wierze i w duchu kompromisu w celu bezzwłocznego wypracowania kompleksowego, prawnie wiążącego porozumienia z Serbią w sprawie normalizacji stosunków zgodnie z prawem międzynarodowym i unijnym dorobkiem prawnym. Porozumienie to powinno dotyczyć wszystkich nierozstrzygniętych kwestii i przyczynić się do stabilności w regionie. Ma to kluczowe znaczenie dla umożliwienia Serbii i Kosowu dalszych postępów na europejskiej ścieżce. Rada ponownie wyraża zdecydowane oczekiwanie co do tego, że wszystkie wcześniejsze porozumienia będą w pełni respektowane i zostaną bezzwłocznie wdrożone oraz że strony konstruktywnie zaangażują się w rozwiązanie wszystkich sporów dwustronnych. Rada wzywa obie strony do powstrzymania się od jednostronnych prowokacyjnych działań, które mogą powodować napięcia i prowadzić do przemocy, oraz do unikania retoryki, która nie sprzyja dialogowi. Przypomina obu stronom o ich wspólnej odpowiedzialności za zapewnienie pokoju i stabilności.
104. Rada ponownie podkreśla, jak ważne są prace wyspecjalizowanych izb sądowych i wyspecjalizowanej prokuratury w Kosowie, i potwierdza swoje poparcie dla tych prac. Stała pełna współpraca ze strony Kosowa w celu umożliwienia tym organom wypełniania ich mandatu to istotny dowód zaangażowania Kosowa na rzecz praworządności i położenia kresu bezkarności.
105. Rada zachęca Kosowo do opracowania strategii dotyczącej sprawiedliwości okresu przejściowego, w tym kompleksowego podejścia do przeszłości Kosowa. Zwraca uwagę na potrzebę dalszych postępów w ramach dialogu wewnętrznego.
106. Rada przypomina, jak ważna jest ścisła współpraca Kosowa z misją **EULEX**, a także innymi odpowiednimi podmiotami międzynarodowymi.
107. Rada przypomina o znaczeniu współpracy regionalnej i **stosunków dobrosąsiedzkich** i zachęca Kosowo do aktywnego i konstruktywnego zaangażowania się w działania w zakresie **współpracy regionalnej**.